

Orgaan van de „Vereniging Vrienden van de Zaanse Schans”

Verschijnt 3-maandelijks

Redaktie: Parkstraat 44, Zaandam
 Administratie: Zonnewijzerspad 8, Zaanse Schans

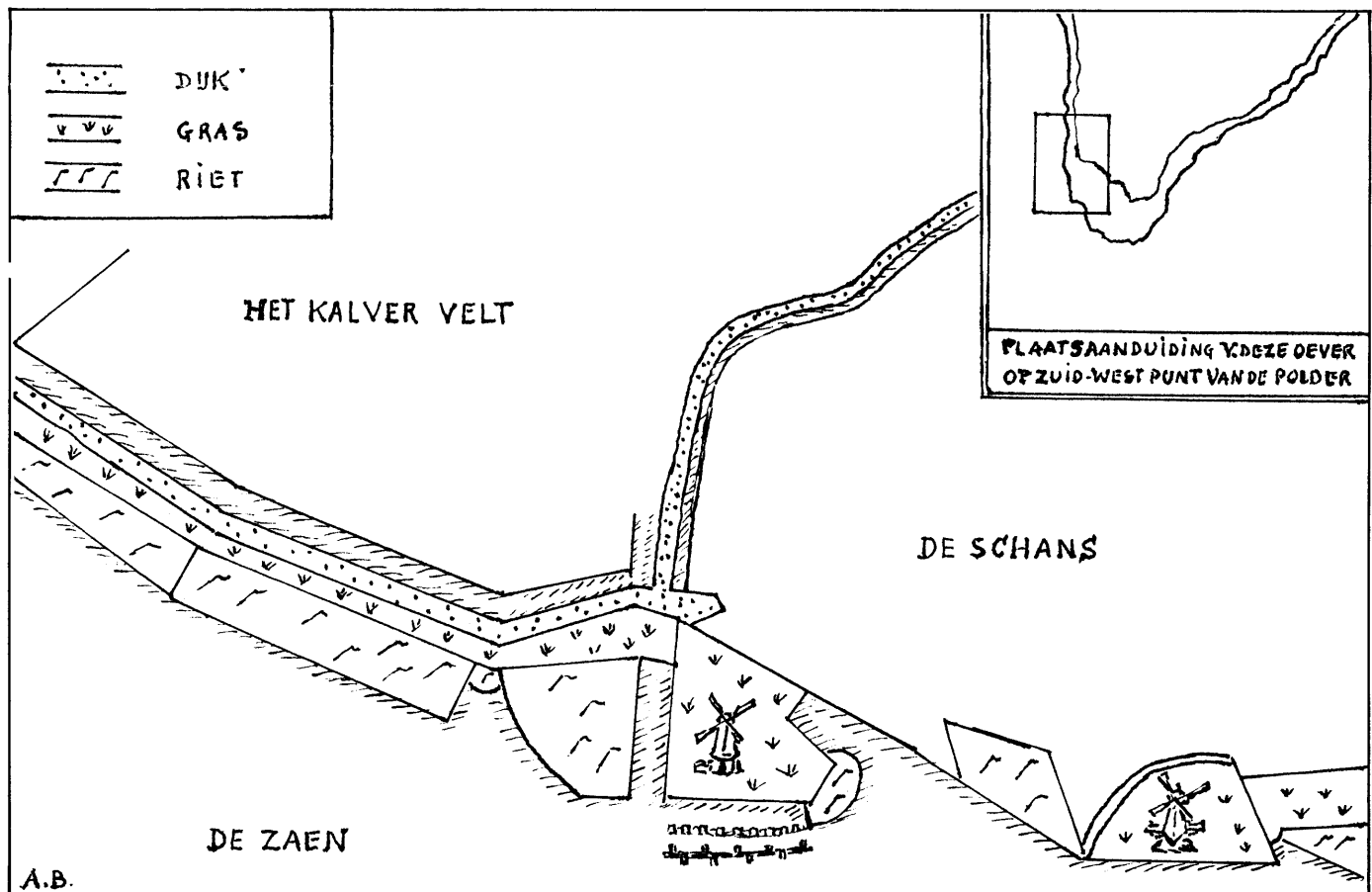
JUNI 1975 No. 54

De Kalverpolder en Haaldersbroek

Na de sluisjes en bruggen iets over polderlasten en grasverpachting.

In de tijd vóór 1795, toen ook de Kalverpolder nog onder de banne van Oostzaan hoorde — al had men ook toen reeds een eigen polderbestuur — moesten de ingelanden aan Oostzaan polderlasten afdragen.

Nadat in 1795 de Kalverpolder onder Zaandam was ingedeeld, heeft het polderbestuur telkens weer geprobeerd van die lasten ontslagen te worden. Na 1800 bedroegen deze lasten f 4,40 per morgen Braakland en f 1,40 per morgen

Deel van de Kalverringdijk: voorbeeld van buitendijks land, vrij naar Jan van Heymenberg (1662).
 De naam „Schans” duidt aan de plaats van de oorspronkelijke Staatse Schans.

Zaanland d.i. omdijkt en buitendijks land. Dit was natuurlijk een vrij hoge aanslag; terwijl men zelf nog allerlei lasten en onkosten voor dijk, molen en sluis enz., had op te brengen.

Al deze pogingen om van de aanslag van Oostzaan af te komen, hadden geen succes. Om toch zo mogelijk tot een oplossing van deze zaak te komen, stelden Gedeputeerde Staten van Noord Holland een commissie in, die op 11 augustus 1829, met een commissie uit de Oostzaner en Kalverpolder zouden vergaderen in het raadhuis van Zaan-dijk. Leden van de commissie voor de Kalverpolder waren, D. Dinker, dijkgraaf en Martinus Klitsie, heemraad en als hoofdingelande Teunis van Exter. De uitslag van dit gesprek was voor de Kalverpolder weer teleurstellend, gezien de volgende uitspraken:

1. Uit de stukken is gebleken, dat sedert 1529 de honds-bosgeldten, alsmede de zeedijkkosten door de ingelanden van de polder Hollaartsbroek, zijn betaald.
2. Na de bedijking van de Kalverpolder zijn de ingelanden aangeslagen gebleven in de sub. 1. genoemde lasten.
3. De door de Kalverpolder geuite klachten en bezwaren zijn steeds van de hand gewezen, eerstelijks door het Depart. Bestuur van Holland bij het besluit van 3 mei 1804 en toen nogmaals door de landdrost van Amsteland in 1808.
4. De lasten worden alleen geheven ten behoeve van de Hondsbosse en Oostzaner Zeedijk.
5. De Polder Haaldersbroek heeft bij het behoud van die Zeedijk belang.
6. Door het bestuur van de banne Oostzaan, worden geen binnenlandse kosten van de Hollaartsbroek geheven.

In 1835 kwam een regeling tot stand. Voortaan betaalde de Kalverpolder niet meer een aanslag per morgen, maar werd een jaarlijks bedrag vastgesteld van f 400,—. In 1861 werd dit verlaagd tot f 300,—. Maar in 1935 werd dit weer op f 400,— gebracht. Deze verplichting bestaat thans niet meer.

De dijk om de polder is altijd een vrij grote onkostenpost geweest: op tijd de dijk verhogen, herstellen, beschoeiingen maken, nieuwe spoelbalken aanbrengen enz., hetwelk op sommige tijden, vrij grote bedragen kan vergen.

Daartegenover stond, dat — vooral ook in de vorige eeuw — door verpachting van het grasgewas van de dijk, nogal wat geld in het laatje kwam. Later werd dat minder, vooral toen verschillende gedeelten van de dijk fabrieksterreinen werden.

Wij willen van enkele jaren bezien, wat toen het dijkgewas voor de polder opbracht. Men had de gehele dijk in 16 parken verdeeld. De Enge Wormerdijk, die ten noorden van de polder ligt, was daarvan natuurlijk uitgesloten.

De parken waren als volgt omschreven:

- Park 1. Van den Guisdam tot op de bogt tegenover de molen het Zwarte Kalf, waar een paaltje staat, op 20 M. afstand voorbij de Watermolen.
- Park 2. Van het paaltje voorbij de Watermolen op de bogt tot aan het park van de molen „de Witte Klok”, daaronder begrepen de glooiing des dijks.
- Park 3. Van de molen „De Witte Klok” tot de molen „de Gans”.
- Park 4. Van de molen „de Gans” tot de molen „de Kat”.
- Park 5. Van de molen „de Kat” tot de molen „de Os”.
- Park 6. Van de molen „de Os” tot de molen „de Bonte Hen”.

- Park 7. Van de molen „de Bonte Hen” tot het erf van de molen „de Rot”.
- Park 8. Van het erf van de molen „de Rot” tot de molen „de Prins”.
- Park 9. Van de Enge Wormerdijk tot de paal bezuiden het erf van de molen „de Wijde Wormer”.
- Park 10. Vanaf dit erf tot de paal bij het erf van het pakhuis „het Vool”.
- Park 11. Van het pakhuis „het Vool” tot de molen „de Houtsnip”.
- Park 12. van de molen „de Houtsnip” tot den hoek tegenover het Heerenhuis.
- Park 13. Van de genoemde hoek tot het paaltje bij de werf tegenover de molen „de Zevenster” tot de oude sluis.
- Park 15. Van de oude sluis tot het paaltje over de molen „de Wildschietter”.
- Park 16. Van laatstgenoemd paaltje tot aan . . .

(Dan wordt bij elke verpachting de naam genoemd van degene die direct naast het nu bestaande sluisje woonde).

Verkoop van gras en rietgewas op 23 februari 1871

Verbaal van verkoop van gras en rietgewas; de 23e februari 1871 de Zaandam, in de herberg „Het Vergulde Paard” is door den ondergeteekende Cornelis Vis, als Dijkgraaf van de Halerbroek of Kalverpolder, overgegaan tot den openbaren verkoop van:

1. Het gras en riet, wassende op en aan de ringdijk van den Halerbroek of Kalverpolder genoemd, zoals het in parken is afgedeeld.
2. Het recht om het nagras, wassende op denzelfde dijk door schapen te doen afweiden.

Onder de volgende voorwaarden (verkort weergegeven K.H.)

Art. 1. Tijd van verkoop is vanaf 2.2.1871 en eindigt voor de koopers van het gras en riet 15 Sept. 1873, dus 2 jaar. De afweiders hebben het dan telkens vanaf 15 Sept. tot 2 Febr. en eindigt dan op 2 Febr. 1874.

Art. 2. Er mag geen bladriet gesneden worden. Het andere riet (hard riet) mag aan de oostkant van de polder gesneden worden van 15 Febr. af en aan de andere zijden vanaf 15 Maart. 15 April moet alle riet gesneden zijn en weggehaald.

Art. 3. Zij mogen de dijken 2 x maaien, laatste gras of hooi moet voor 15 Sept. weg zijn.

Art. 4. Naweiden vanaf 15 Sept. tot Vrouwendag of wel 2 Febr.

Art. 5. Kooppenningen moeten voor of op 30 Juni elk jaar betaald zijn. Wanneer dan niet betaald is, zal het weer verkocht worden. Mindere opbrengst aan geld moet dan door de eerste koper vergoed worden.

Art. 6. Schadelijke onkruiden en ruigten uit te wieden.

Art. 7. Alle werken door de polder moeten aan de dijk gedaan kunnen worden zonder schadevergoeding aan de koper.

Art. 8. Hooi of gras mag op de dijk niet hinderlijk zijn voor het verkeer langs de dijk.

Art. 9. Bij de verkoop zijn niet inbegrepen: de molenerven zoals van „de Prinses”, „de Gans”, „de Grootvorst” en „Witte Klok”.

Art. 10. De koper van het recht van naweiden van de Westerdijk is verplicht een schutje te zetten bij de Guisdam, opdat het vee niet verder dan tot die dam loope.

Art. 11. Verplichting voor koper, 2 medekopers (borgen) te hebben (moeten wonen in het Kanton Zaandam).

Art. 12. Bij de eerste betaling van den jaarlijkse koopprijs zal de koper 10 cent moeten betalen van iedere

gulden van de koopprijs, ter tegemoetkoming in de kosten.

Art. 13. Niemand van de koopers zal zich uit de zaal verwijderen, voordat hij eerst het proces verbaal van verkoop voor zijn deel heeft onderteekeend.

Hieronder nemen wij nu over „de verkoop van gras en riet - afweiden op 27.2.1879 voor de tijd van 1 jaar:

<i>Park Koopers</i>	<i>f</i>
1. Christiaan Pelk	24,—
2. Teunis Hohenstein	24,—
3. Teunis Hohenstein	26,50
4. Jan Roosdorp	23,—
5. Jan Roosdorp	24,—
6. Evert Kas	15,50
7. Jac. Jacz. Kruijver	28,50
8. Jan Roosdorp	27,—
9. Jan Visser	27,—
10. Jan Meijer	32,—
11. Pieter Smit	17,—
12. Andries Koster	47,—
13. Huijbert Koel	24,—
14. Andries Koster	28,—
15. Jan Meijer	31,50
16. Chr. Pelk	18,50

Koop naweiden

Westerdijk Jac. Jacz. Kruijver	20,50
Oosterdijk Andries Koster	16,—

Jan Meijer, die op deze lijst 2 x koper en 7 x borg, is was de Caféhouder van „het Vergulde Paard”. Hij stierf 7.3.1881. Jan Roosdorp was stalhouder te Zaandijk, die dus 3 parken kocht om hooi voor zijn paarden te verkrijgen. Ook Evert Kas was een Zaandijker. Teunis Hohenstein kwam van Koog a.d. Zaan.

In 1879 bracht de verkoop van gras en riet dus f 454,— op. De verkoop van het gras en rietgewas liep nogal eens over verschillende perioden. In 1889: over een tijd van 6 jaar. Later was dit meestal over 1 jaar. De grootste inkomsten van de polder waren de lasten die Dijkgraaf en Heemraden op het polderland legden, de z.g. polderlasten.

Borgen

- Corn. Luttk en Eldert Beets
- Jan Meijer en Jan Roosdorp
- Jan Meijer en Jan Roosdorp
- Jan Meijer en Teunis Hohenstein
- Jan Meijer en Teunis Hohenstein
- Jan Roosdorp en Reinier Vreling
- Hendrik Happe en Andries Koster
- Jan Meijer en Teunis Hohenstein
- Andries Koster en Hendrik Happe
- Jan Roosdorp en Teunis Hohenstein
- Pieter Klitsie en Jacobus Sombroek.
- Jac. Jacz. Kruijver en Jan Visser
- Jan Visser en Chr. Pelk
- Jac. Jacz. Kruijver en Jan Visser
- Jan Roosdorp en Teunis Hohenstein
- Jan Meijer en Teunis Hohenstein

Borgen

- Hendrik Happe en Andries Koster
- Jac. Jacz. Kruijver en Jan Visser

In een begroting van ontvangsten en uitgaven voor het jaar 1867/68 worden de volgende ontvangsten aan polderlasten genoemd:

Omslagen 137 Bunders, 22 Roeden, 80 ellen binnenland	
à f 11,— per Bunder =	f 1.509,51
Omslagen 8 Bunders, 4 Roeden, 58 ellen buitenland	
à f 1,— per Bunder =	f 8,04
Ook vinden we daar het pachtrecht van de sluis	f 5,—

Tevens wordt dan vermeld: f 20,— voor het recht de polder te bevissen. Meer hierover in een volgend artikel.

Kl. Hollebeck

Monumentenaar 1975

De raad van Europa heeft zoals bekend is, het jaar 1975 uitgeroepen tot Monumentenjaar onder het motto: „Een toekomst voor ons verleden”. In Nederland is daartoe opgericht de Stichting Nationaal Comité Monumentenjaar 1975. Erevoorzitter is Z.K.H. Prins Claus der Nederlanden. Eigenlijk is deze actie voor geheel Europa al begonnen in 1973 en is het jaar 1975 het hoogtepunt. Het doel is de belangstelling en de liefde van de naties van Europa voor hun gemeenschappelijk architectonische erfdeel aan te wakkeren. Maar men wil daarnaast de aandacht vestigen op de gevaren die deze nalatenschap bedreigen. Het doel wordt aldus omschreven:

a. Bouwwerken en terreinen van architectonisch of geschiedkundig belang, te beschermen en hen een rol in de hedendaagse samenleving te geven.

b. Het eigene karakter van steden en dorpen te behouden en te accentueren.

In ieder land zijn drie projecten uitgekozen, waarop in het bijzonder de aandacht zal vallen. Die projecten omvatten voorbeelden van zeer uiteenlopende aard b.v. hofjes, huizen, pakhuizen, poorten, torens, kerken, raadhuisen, kastelen, molens enz.

In Nederland betreft het projecten in Amsterdam, Middelburg en Orvelte (Drenthe). Dus: in een grote stad, een kleine stad en in een dorp.

De posterijen hebben ook hierin hun medewerking verleend door op 8 april j.l. van de Zomerzegels 1975 een Monumenten-serie te maken.

De voorstellingen zijn van: het Begijnhof te Amsterdam, de Kuiperspoort te Middelburg, het dorp Orvelte en van het door Berlage gebouwde jachtslot in het Nationale Park „De Hoge Veluwe”.

Inmiddels is de Nationale Molendag (10 mei) ook al weer achter de rug. Op die dag, georganiseerd door de vereniging „De Hollandse molen” hebben alle molens in Nederland gedraaid.

Er zijn natuurlijk nog veel meer activiteiten. Eén ervan is, dat de Raad van Europa een aantal prijzen of diploma's zal uitreiken voor projecten die door de nationale comité's worden voorgedragen. Het is ook daarom, dat gedurende de zomermaanden de Zaanse Schans in de schijnwerpers komt.

Het hoogtepunt in Nederland zal zijn, de ingebruikneming op 27 oktober, van het geheel gerestaureerde voormalige Burgerweeshuis, Kalverstraat 62, als Amsterdams Historisch Museum.

Tentoonstelling Zaanse Houtbouw

In de kijkshuur „de Lelie” op de Zaanse Schans, komt eind van deze maand een grote tentoonstelling over de Zaanse Houtbouw.

Omdat speciaal onze lezers hiervoor belangstelling zullen hebben, kondigen wij dit nu reeds aan. Deze tentoonstelling zal gedurende de zomermaanden geopend blijven.

GOED JAARS ENDJES

Dorpsstraat 515, Assendelft

In het nummer van juni 1974 genoemd „het Wevershuis”. Een onderzoek van de heer J. J. Zonjee, heemkunde ambtenaar, heeft ons geleerd dat dit pand nimmer door een wever werd bewoond. Vandaar dit opschrift. De bouw schiet nu al flink op. Het huis staat reeds onder de kap. Het zal voorzien worden van een Lodewijk XV-gevel.

Klokkenmuseum

Er is een stichting in het leven geroepen genaamd Uurwerkenmuseum „De Saenlandse Clock”. Het klokkenbezit van een Zaankanter: ruim 30 antieke hangende uurwerken, wordt aan de stichting in bruikleen afgestaan.

Deze nog uit te breiden verzameling zal worden ondergebracht in perceel Kalverringdijk 3 (eertijds Dorpsstraat 515) Assendelft.

Dit betekent naast de stijlkamers en het Bakkerijmuseum een belangrijke aanwinst voor de Schans.

Tweede restaurant

In ons nummer van december 1970 pag. 145 was sprake van een tweede restaurant, te vestigen in een te restaureren boerderij „De Schans” uit Wormer. Door de hiermee gepaard gaande zeer hoge kosten is het niet mogelijk gebleken om dit te verwekelijken.

Er wordt nu gewerkt aan een eenvoudige oplossing voor een restaurant/pakhuis te bouwen langs de zuidrand van het nieuwe parkeerterrein.

De Kalverpolder onder Staatsbosbeheer

Nadat van vele zijden o.a. door onze vereniging, al geruime tijd hierop was aangedrongen, is nu Staatsbosbeheer definitief overgegaan tot het verwerven van de landerijen in de Kalverpolder.

Met één van de drie veehouders is reeds volledige overeenstemming bereikt.

Schijnwerpers op de Zaanse Schans

In het kader van het Monumentenjaar 1975 zullen gedurende de zomer de Zaanse Schans en de Gortershoek in vloeielicht gezet worden.

Oude nummers anno 1961

Wij willen weer de gelegenheid openen om oude nummers van ons orgaan te bestellen. Van No 21 af tot No 51 zijn nog originele exemplaren verkrijgbaar à 0,50 per stuk.

Van de nummers 1 t.m. 20 zijn alleen foto-copieën verkrijgbaar à f 1,— per stuk.

Port voor 1 ex. f 0,35; voor 1 t.m. 4 ex. f 0,60, voor 1-9 ex. f 0,90 en voor 1 t.m. 20 ex. f 1,30. Voor meerdere exemplaren f 2,—.

Bestellingen gaarne bij vooruitbetaling te voldoen, met vermelding van het gewenste op de girokaart.

Er is ook nog een mogelijkheid om een volledig orgaan in twee opbergmappen van handgeschept bord te bestellen. Totaalprijs f 40,— + f 4,— porto. Uiteraard zijn hierbij 20 fotocopiën.

Men gelieve te gireren op postrekening nummer 626379 van de 2e secretaris B. IJskes, Zonnewijzerspad 6, Zaanse Schans, Zaandam.

Gaat u verhuizen?

Vergeet u dan niet ons een adreswijziging te zenden. Er is toch al zoveel werk aan een adressenbestand van elf honderd.

Nieuwe leden

Die wij bij deze van harte welkom heten.

De heer Th. Vermeulen, Berchem/België

De heer A. A. de Vries, Koog a.d. Zaan

De heer J. C. Tijmens, Krommenie

Mej. N. Pel, Haarlem

De heer B. Been, Zaandam

De heer J. Bosman, Zaandam

De heer S. A. van Leverink, Zaandam

De heer R. L. Luttkhuizen, Zaandam

De heer J. Weemhoff, Zaandam

De heer J. C. Oosterling, Zaandijk

Vereniging „Vrienden van de Zaanse Schans”

Goedgekeurd bij K.B. van 16 augustus 1967

Secr.: R. de Hoog, Zonnewijzerspad 8, Zaandam

Penningmeester: J. Benjamin, T. Slagterstraat 1, Westzaan

Postgiro 742899 ten name van:

Penningm. Ver. Vrienden v. d. Zaanse Schans, Westzaan.

